מקבלת את פני בעלה בנמל־התעופה. לכל היותר היא מופיעה שם במכונית, אינה יוצאת ממנה וממתינה בסבלנות לסיום הטכסים ולבואו אליה.

בראשית נשואיהם חיו בני־הזוג פרס באלומות. אולם היחסים עם הקיבוץ התרופפו במהירות. נראה שמעולם לא היו טובים ביותר. המתיישבים הצעירים ראו בעין רעה את עיסוק חבריהם בעסקנות, כמו חברי גבע לפני־כן.

על טיב היחסים מעידה אפיזודה, שגם עליה סיפר לביוגראף שלו. לפני נשואיו, התאהב פרס בנערה בקיבוץ, והגניב לה מיכתב־אהבה מבוייש. זה נפל לידי אחד החברה. כמעשה־מתיחה ביותר. המתיישבים הצעירים ראו בעין רעה את עיסוק חבריהם בעסקנות, כמו חברי גבע לפני־כן.

התגובה מגלה הרבה על אופיו של פרס — הרגישות שלו להתעללות החברה בו, פגיעותו, אי־יכולתו להשלים עם מצב שבו משמש הוא נושא למתיחות של הצברים הקשוחים. הפרשה גם מעידה על רפיון הקשר שלו עם הקיבוץ — אך גם על יכולתו להבליג ולהתגבר.

אמנם, הוא עבד בו, ואף כיהן כמזכיר־הקיבוץ. אך כאשר הופיע לוי אשכול שנית וביקש לשחרר את פרס לתפקידים בעיר, שמח בלי ספק. הוא נשאר חבר פורמלי בקיבוץ עד 1957, ואז הועמד לפני ברירה אולטימטיבית: לחזור או לצאת.

היה זה אולטימטום בלתי־רגיל. רבים מצמרת המדינה ראו היו חברי־קיבוץ־של־סוף־השבוע, כמו יגאל אלון. הם הצטלמו בשבת כשהם מדיחים כלים במיטבח, והחברים קיבלו את המצב ברצון מפני שהוסיף כבוד לקיבוץ. העובדה שלא היו מוכנים לסבול זאת במיקרהו של פרס מעידה משהו על יחסם אליו.

לדברי הביוגראפיה התאונן פרס על גירושו: „מדוע הם עושים לי את זה?" — קריאת־איוב, החוזרת בחייו שוב ושוב.

● מיפלגה בלי צעירים

דילוג הגדול במפא"י חל ב־1944. הקרב נערך גם על תנועת הנוער העובד.

לשימעון פרס העניק הפילוג הזדמנות גדולה. אחדות־העבודה, התנועה הפורשת, שהיתה מזוהה עם הקיבוץ־המאוחד ועם הפלמ"ח, משכה אליה את מיטב הדור הצעיר. למפא"י נשארו רק צעירים מוכשרים מעטים — וערכם של אלה עלה פלאים.

שוב הקדיש פרס ימים ולילות וחרש את הארץ, כדי למנוע את נפילת הנוער העובד בידי המורשים. להפתעת רבים, הצליח בכך. מנהיגי מפא"י התרשמו מהישגו זה, ודרכו לצמרת היתה סלולה.

מתקופת־הפעילות הארוכה שלו בהסתדרות הנוער העובד נותר לפרס סיגנון־ההרצאות. אין זה סיגנון של דמגוגיה סוחפת, נוסח בגין, ולא סיגנון בומבאסטי, נוסח שמיר. אין זה גם הסיגנון היבש של רבין, הנאבק עם המילים, כדברי מפקד לפני יחידתו.

פרס מדבר כמדריך־נוער. לשונו משכנעת, הדברים פשוטים ואף פשטניים, ורצופים במשלים ובדימויים („אפשר לעשות מביצים חביתה, אבל אי־אפשר לעשות מחביתה ביצים!"). לעיתים קרובות הוא נוקט שיטה של מדריך: למספר את טענותיו, כדי לשוות להן צורה של בניין הגיוני כאילו־מדעי, בנוסח „עומדות לפנינו שלוש משימות: ראשית..." המיספר 3 חביב עליו במיוחד לצורך זה.

ב־1946 התקיים הקונגרס הציוני הכ"ב בבאזל. הנוער הישראלי לא שם לב לאירוע זה — הוא היה עסוק במאורעות אמרים.

מלחמת המחתרת היתה בשיאה. סיגועים דראמתיים ומעולות־תגמול של השילטונות רדסו זה את זה. הכנס בבאזל נראה כהתכנסות של עסקנים, המדברים „ציונות" בשעה שהנוער פועל.

אך בשביל עסקני־המיפלגות היה זה מאורע חשוב. מישלחות גדולות יצאו מן הארץ. ביניהם היה כמה מצעירי מפא"י, שנשלחו כמשקיפים. ביניהם: שימעון פרס בן ה־23, ומשה דיין בן ה־31. מלונדון בא, מתוך סקרנות, טייס־קרב לשעבר, עזר וייצמן, אחיינו של המנהיג האגדתי של התנועה הציונית.

● „הוא לא היה חייל"

מלחמת־העצמאות עמדה בשער — ועימה אחד הפרקים המיסתוריים ביותר בדרך־חייו של שימעון פרס.

שום דבר בחיי פרס לא הביא לו מידה כה רבה של שינאה, בוז והשמצות, כמו העדרו משורות צה"ל במילחמת־העצמאות.

המילחמה פרצה כמה שבועות אחרי שמלאו לו 24 שנים. בני גילו התגייסו בהמוניהם, מילאו את החטיבות הקרביות, נפלו, נפצעו, הפכו נכים לכל ימי חייהם. המוני צעירים נהרו ארצה גם מחו"ל, כדי להשתתף בקרבות.

העובדה שפרס לא שירת בצבא הטילה עליו צל כבד מאוד. בשנים הראשונות אחרי קום המדינה, כאשר ערכם הקרבי של האנשים עוד היה זכור היטב, היה זה כענן כבד שריחף מעליו. גם לאחר מכן הובא הדבר כנימוק חשוב לכך שאסור להפקיד בידיו עמדה אחראית. בהתחרות עם משה דיין, שאומץ־ליבו הגופני היה לאגדה, פיגר פרס גם מסיבה זו. במאבק הגדול עם יצחק רבין, איש הפלמ"ח ומפקד חטיבת־הראל עתירת־הקרבות, הובא נימוק זה שוב ושוב.

על פי הגירסה של פרס, נראו הדברים כך: במאי 1947 הביא אותו לוי אשכול, פטרונו בתקופה ההיא, אל „בית האדום" על שפת ימה של תל־אביב (המקום שבו שוכן כיום מלון שרתון), ששימש כמישרד־הביטחון של המדינה בדרך. הוא הועמד בראש האגף לכוח־אדם. עם קום המדינה והקמת צה"ל, כך מספר פרס, קרא לו יעקוב דורי, הרמטכ"ל, ואמר לו „קח דרגה של סגן־אלוף." פרס סירב, הסתפק בדרגת טוראי ובתעודת־חייל מס' 45546.

זהו סיפור הנשמע קצת מוזר. אך ברור כי פרס מילא בזמן המילחמה תפקידים מישרדיים שונים, שהיו שייכים ספק לצבא, ספק למישרד־הביטחון. הוא טרח לציין כי פעמיים ביקש לעבור ליחידת־שדה, ובשתי הפעמים נדחתה בקשתו על־ידי דויד בן־גוריון ושאול אביגור. נראה כי לא הציג זאת כתביעה אולטימטיבית.

נוסף על תפקידו בגיוס החיילים למילחמה, קיבל פרס לידיו תפקיד שמילא לאחר מכן מקום חשוב בחייו: הנשק. טדי קולק היה ראש מישלחת־הקניות של ההגנה (ואחר־כך צה"ל) בארצות־הברית, ושימעון פרס טיפל בארץ בצד המקומי של רכש זה.

לקראת סוף המילחמה הוטל על פרס גם לשמש כראש „שרות־התים במטה". מאחורי תפקיד תמים זה הסתתר דבר אחר. מכיוון שכימעט כל המפקדים הבכירים של צה"ל, שהפכו במילחמה לאגדה, היו אנשי מפ"ם (שכללה אז את אחדות־העבודה), היה מנוי וגמור עם בן־גוריון להשליט את מפא"י על חיל־התים, שקם במהלך המילחמה. כל עמדות־המפתח בחיל החדש מולאו בעסקני „המישמרת הצעירה" של מפא"י — עד שמטה חיל־התים היה דומה יותר ללישכה מיפלגתית מאשר למטה צבאי. האיש האחראי: שימעון פרס.

יתכן שבטווח הארוך היה יותר בדאי לשימעון פרס להיות במילחמת־העצמאות חייל לוחם. הנסיון בוודאי היה עוזר לגיבוש אופיו ולהתערותו בחברה. ריחוקו משדה־הקרב מנע ממנו את ההשתתפות בחוויה הגדולה ביותר של דורו. העדרו הנחיל לו את האנטיפאתיה — אם לא יותר מזה — של אלפי בני־גילו, החיילים הקרביים, שלא היה איכפת להם אם היה באופן סורמלי חייל או לא.

השינאה לפרס נבעה מתופעה עמוקה יותר, ששימשה במשך שנים מקור למרירות ולזעם. מדינת־ישראל קמה במהלך המילחמה. בשעה שרבבות צעירים, ממיטב הנוער, חירפו את נפשם בשדות־הקרב, קם בעורף המנגנון הגדול של הממשלה החדשה. מובן מאליו שהוא אוויש כימעט כולו על־ידי אנשים שהשתמטו מן השרות או שהיו חיילי־עורף — „ג'ובניקים" בלשון צה"ל. אלה היוו את הצמרת של החברה החדשה. בין החיילים הקרביים והעסקנים הצעירים נפערה תהום — וגם כעבור 30 שנים, כאשר התמודדו רבין ופרס, כאו רגשות עמוקים אלה לידי ביטוי.

אך פרס, העסקן המובהק, חשב במושגים אחרים לגמרי. בבית האדום היה קרוב לאליל החדש — דויד בן־גוריון. מאותו רגע והלאה היה עתידו מובטח — הוא יכול היה לעלות במהירות מסחררת בסולם־הדרגות של המנגנון הממשלתי, כש„הזקן" סורש עליו את חסותו.

● בחחבולות תקנה נשק

עם קום המדינה היו הצינורות המיפלגתיים של מפא"י, וגם של רוב המיפלגות האחרות, סתומים. הזקנים תפסו את כל עמדות־המפתח, ולא הראו שום סימן של נכונות לזוז. לאדם צעיר היתה צפוייה תקופת־המתנה ארוכה מאוד — תריסר שנים לפחות.

פרס, העסקן הצעיר, בחר בנתיב אחר לקידום — בתוך המנגנון, בחסות בן־גוריון. מערכת־הביטחון היתה שטח חדש, קרקע־בתולין, ואדם צעיר שתפס את מקומו עוד במהלך המילחמה, יכול היה להתקדם שם במהירות.

טדי קולק חזר ארצה, ושימעון פרס נשלח בראשית 1950 לארצות־הברית כדי למלא את מקומו. המילחמה לא הסתיימה בחתימת חוזה־שלום, ובן־גוריון לא היה מעוניין בשלום שהיה מכריח אותו להחזיר את מאות אלפי הפליטים הפלסטיניים, ש־תבעו לחזור לשטח שנכבש על־ידי ישראל. בן־גוריון לא חלם על כך. הוא הועיד את עריהם וארמותיהם לעולים חדשים.

לכן היתה ישראל זקוקה לנשק. אולם המעצמות קיימו אמבארגו על ישראל ואויבותיה. היה צורך באנשים זריזים, למודי־תחבולות, המסוגלים לפעול בעולם הצללים, בשוק השחור והאפור שבו מתנהל המיסחר־בנשק הבלתי־חוקי.

שימעון פרס היה האדם האידיאלי לתפקיד בזה. לא היה כמוהו כשהיה צורך להעריס על שילטונות, לגמור עסקות מתחת לשולחן, להגיע אל מדינאים בדלת האחורית.

לשם כך נרשם בניו־יורק בבית־ספר־ערב ללימוד השפה האנגלית. כמו רוב בני־דורו בארץ, לא ידע שפות מילבד אידיש,

העסקן הצעיר של מפא"י: פרס באסיפה

שינאה לוהטת ועסק־ביש: מנכ"ל מישרד־הביטחון פרס ושר־הביטחון לבון (1954)